

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Samtlige Skrifter I, Fortale (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Udvalgte digte", i Ewald, Johannes: *Udvalgte digte*, udg. af Esther Kielberg ; Kim Ravn , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 165. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald02dkval-shoot-idm140323885292432/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

ske, i sin Forsæt? Hvad kan, hvad bør han sige dem andet, end: her ere mine Skrifter! Andet havde jeg ikke heller bestuttet at sige dem, dersom ikke saadanne Venner, hvis Døm jeg har meer Tillid til, end mit egen, saa got som havde tilsvoret mig, at det var en plat Urimelighed at bekierdiggjøre et heelt Livs Arbejder, uden at tale noget i Forveien over denne vigtige Beslutning. Nu at skrive en Forerindring, blot af den Aarsag, at ville skrive en, det synes mig endnu langt urimeligere, end alt hvad Kierlighed til os selv kan frembringe. Og hvad skal en Forfatter i dette Tilfælde sige sine Læsere, som nogenledes kan interessere dem? uden saa er, at han vil lade en Afhandling, eller et Digt, være Fortale til alle de øvrige. Paa den anden Side vilde jeg ligesaa ugiærne vove at synes besynderlig, selv maaskee uhøflig, ved at uddrage mig fra en gammel Sædvane, som overalt er saa let at efterleve. Denne Betragtning driver mig igjen tilbage paa Egoistens alfare Vei, og jeg vil, for at føie Mængden af mine Læsere, anvende nogle Blade paa at tale om mig selv, da jeg paa dette Sted intet veed at anbringe, som havde bedre Sammenhæng med mine Skrifter. Men jeg skal stræbe efter at være saa kort, saa almeennyttig, med andre Ord: saa lidet kjedsommelig, som muligt. Forresten frasiger jeg mig høitidelig enhver Hensigt at bestikke, eller at overile, eller at røre, eller at forblinde, eller at skræmme mine Dømmere; og jeg beder dem indstændig at ville udfinde disse Skrifters Værd eller Uværd efter den Anledning, som deres egen Skionsomhed kan give dem, og i den Henseende lade alt det, som jeg her kan sige om den Person, der skrev, eller om de Vilkaar, hvorunder, eller om de Aarsager, hvorfor han skrev, være fuldkommen som usagt.

De Evner og det Hæng, som Naturen gav mig til at blive Digter, de Hjelpemidler, hvorved jeg siden har stræbt at flytte mig frem paa denne steile, denne sibirige Bane; de Grunde, der tilsidst bestemte mig til at opofre denne kun i sin Fuldkommenhed ædle Konst al min Tid, alle mine Bestræbelser; de Varskeligheder, som enten har standset eller hindret min Fremgang; den Plads, som jeg tilsidst troer at have opnaaet iblant mine Medarbejdere – alt dette, mener jeg, skulde være endel af mine Læsere interessant nok, dersom jeg kun selv forstod at udvikle det. Jeg vil forsøge det, og i det mindste vist love, at være historisk oprigtig, og at fortælle Tingene, som de ere fulgte paa hinanden, om jeg og ikke har Skarpsigtighed nok til at indsee de ofte fine Nuancer, hvorved de vare sammenhæftede.

Poeter, siger man, fødes. I Parenthese være det sagt, at jeg kun skriver denne Fortale for dem iblant mine Læsere, der gjør mig den Ære at til-

staae mig dette Navn. Jeg selv troer at være det, og jeg foragter den falske Beskedenhed alt for meget til, at jeg skulde undsee mig for at sige: je suis aussi pemtre, blot fordi en Montesquieu en Gaug har sagt det samme. Men om jeg er født Poet, eller om nogen fødes saaledes, det veed jeg ikke. Vist nok er jeg det ikke i den Forstand, som det synes, at Ovid tager dette Ord. Hans Quod tentabam scribere, versus erat, synes heller at passe sig til Versens Stavelsemaal og Harmonie, end til de Tanker, som de indeholdt. Og disse Omstændigheder af Digtekonsten, Rüm, og anden Velklang har al min Tid, oprigtig talt, kostet mig for meget Hovedbrud, for mange sønderbidre Penne, til at jeg nogen tid skulde troe mig til at være født Versmager. Hvad det mere Indvortes af Poesien betrefter, da sporer jeg, ved at tænke min Levetid tilbage, meget tidlig hos mig en levende Indbildningskraft, og et ovenmaade varmt Hierte. Men det, som maaskee endnu characteriserer en udsundende Digter noierte, da hørte jeg, saameget jeg kan erindre fra min Barndom af, aldrig tale om nogen stor, eller ædel, eller blot besynderlig Handling, uden baade at føle Lyst, og at tiltroe mig Evner til at gjøre den efter. Den jevne alfare, stavede Vei havde aldrig noget Tillokkende for mig. Dens Tryghed, dens Bequemmelighed havde inter merende for min Indbildningskraft, intet, der kunde troste mit Hierte for Savnet af de Følelser, som kun uventede Hændelser og Vanskeligheder, og Færter kan opvekke. Selv dens Formaal, den timelige Lyksalighed, maatte man anprise mig saameget, som man vilde; da følte jeg lidet eller intet derved, enten fordi det endnu var for langt borte, eller fordi man ikke havde Gaver til at skildre mig det behageligt nok, eller maaskee fordi jeg helst vilde skildre og vælge min Lyksalighed selv. Imidlertid vandrede jeg med i Caravanen, fordi jeg maatte, og saalænge jeg maatte. Men naar jeg underinden saae til Siderne, og blev en eller anden enkelt Pilegrim vaer, som vandrede sin Fodstue for sig selv; da opvakte han min hele Opmerksomhed, da brændte mit Hierte efter den ujevne, kranløbende, med Krat og Moser igjennemskaarne Bane, og jeg forud følte de hummeliske Saltheder, som den altid syntes mig at føre til. Jeg vil stræbe at gjøre mig tydeligere. Jeg har sagt, at det Store, det Ædle, og selv det blot Besynderlige, saavdt jeg kan erindre fra mine spædste Aar, altid havde en uimodstaelig Magt over mit Hierte. Nu er efter mit Begreb enhver Handling, enhver Stilling, og enhver Tildragelse, som fortjener Navn af Stor eller Ædel, af sin Natur, tillige besynderlig. Vel kan man finde saadanne paa den almindelige Bane, som jeg kalder Livets alfare Vei. Der gives Virkninger af en utrættelig Flid, af længe forud anlagte Planer, af en streng, og uafbrudt, og langvarig Klog-

skab, hvilke man ikke vel kan negte Navn af store, og dog kan de ikke i en egentlig Forstand kaldes besynderlige, da det i det mindste staaer i manges Magt at frembringe dem. Men just af denne Aarsag, fordi man nemlig længe og ofte har dem for Øinene, fordi man med temmelig Vished kan længe forudsee, at de maae finde Sted, og tydelig bevise, hvorfor de maae det, just derfor kan de ikke synes os saa store, som de virkelig ere, og aldrig røre os saa sterkt, som det Sjeldne, det Uventede, hvorfor vi ingen Regnskab kan gøre. Derfor har jeg seet mange store og derhos færde Følger, mange store og velgiørende Stiefelser, og mange store Ulykker, uden at tænke eller føle det mindste derved, fordi de nemlig af ovennævnte Aarsager ikke kunde opvekke min Beundring, og jeg allerede i Forveien var, eller troede at være bekendt dermed. Naar jeg derimod enten selv rev mig løs fra den alfare Ve, eller blot skimtede den elskte Fodstie: naar den Handling, eller Tildragelse, eller Sndling, som mødte mig, var uventet – ja var den da stor og ædel tillige, da smeltede den min hele Siel i brændende Taarer, med en uimodstaaeligere Magt, end Bedrøvelsen eller Smerten selv nogentid kunde gøre det – og var den ond, eller farlig, eller græselig, da fyldte den selv mit Bryst med et vellystigt Gysende, med en kildrende Af-skye, som jeg mere end engang har været fristet at ønske mig tilbage. I dette er det intet Paradox eller engang Usædvarligt. Mange, som erindre, med hvilken Begierlighed de i deres Barndom have hørt paa Spøgelschi-storier og andre græselige Eventyrer, hvorfor de dog zitrede, vil i dette Fald sande med mig. Hvad de store og ædle Handlinger betreffen, som jeg egentlig taler om, da vil man endnu lettere være enig med mig, naar jeg siger, at de røre usigelig meer, hvor de ere uventede, end hvor man rimeligvis kunde forestille sig dem. Om en Edelmann, eller om en Mandrin selv gjorde noget, som var stort eller ædelt, da vilde det vist røre mig med en langt usigeligere Glæde, end om den hellige Paulus havde gjort det samme. Og dette er blot Natur, det er Menneskefølelse, og Englerne tænke, som vi veed, i den Fald ligesom vi. Jeg har folgelig ikke heraf vilket udlede mit større Hæng eller mine større Evner til Digtekunsten, uden for saavidt min større Grad af Følsomhed kan bevise dette. Maaden at føle paa, eller Ordenen at føle i, troer jeg at have tilfelles med alle. Men dersom alle store Handlinger efter mit Begreb, ere besynderlige, saa er det dog vist, at alle besynderlige Handlinger ikke derfor ere store. Og jeg har oventil sagt, at selv de blot besynderlige meget tidlig fængslede min Opmerksomhed, og frembragte min Efterlignelyst. Dette synes at være et Skridt nærmere. Naar jeg saae en Alexander i Sisygambus's Telt, eller en Canut ved Strand-

bredden, da brændte mit Hierte, og heri, troer jeg, var intet overordentligt. Men ofte, naar jeg blev en Diogen vaer i sin Tønde, eller Carl den Tolvte i Bender; endog da lod jeg mig henrive af en Beundring, hvorved jeg haaber at skielne mig fra Mængden, og i mine barnagtige Hentykkelser var jeg ofte nærmere, end man skulde tænke, ved at føle det samme, som Philippiden fandt, da han saae den cyniske Philosoph. Dette forudsætter i det mindste et vist naturligt Hæng til Frihed, en vis Egenstænd, en vis Følelse af sit Selv, som er Digteren temmelig væsentlige, og maaskee selv bidrage noget til at danne ham. Jeg kunde nu let anføre endel Børnehistorier, som tjente til at oplyse alt dette, men jeg har lovet at falde Læserne saa lidt kiedsommelig, som muligt. Den umiddelbareste Følge deraf kan jeg ikke fortie, den nemlig, at Eventyrer og siden Romaner blev min unge Siels kjerreste Føde, og som jeg troer uformerkt gav den et Indtryk, som siden altid var uudsletteligt. Det er vist, at jeg begyndte med at ville være den stærke Berthard, eller Holger Danske, eller en anden af Ammestuens Helte. Naturligt nok forødeledes mine Ønsker, som min Kundskab efterhaanden udbredede sig. Miltiades, Themistokles, Aristides, med et Ord Cornelius's Helte, naar jeg undtager Pausanias og Lysander, og jeg veed ikke selv, af hvad Aarsag. Agesilaus og Atticus, bleve Tid efter anden mine Mønstre i den Orden, som jeg tyede deres Levnetsløb. Jeg erindrer maaagtig, at jeg i en Alder af ti til elleve Aar, da min da værende og maaskee lidt enthusiastiske Lærer havde gjort mig bekiendt med endel Martyrers Historier, fik en inderlig Lyst til at lære Abyssinisk, for med Tiden at omvende Indbyggerne af det Inderste i Africa, og det, som var mig mere magtpaaliggende, ved denne Lelighed, at vinde Martyrkronen. Den første Roman som faldt mig i Hænderne, var tilfældigvis Robinson Crusoe. Rousseau's Tilbedere maae tilgive mig, eller egentlig Sandheden, at denne Bog maae være saa nyttig og saa ypperlig for Ungdommen, som den vil; da blev den i det mindste mig farlig. Dette er saa vist, at min Rector, kort efterat jeg havde læst den, maatte med Magt hente mig fire Mile tilbage fra Veien til Holland, hvorfra det var min Hensigt at reise til Batavia, i det uskyldige Haab, underveis at strande paa en eller anden ubeboet Ø. Da disse Drømme vare bortdunsted, fik jeg fat paa Fielding's Tom Jones, og jeg er positiv, at dette Skrift gav min Moralitet det første, og vist et meget farligt Stød. Disse smaae Anecdoter af min Børnehistorie synes ved første Øiekast langt ubetydeligere, end de blive, naar man anstiller de Betragtninger derover, som de give Anledning til. Jeg vil kun anstille een, som hører til min Hovedsag. De, som da kiendte mig, sagde mig det daglig, og

med megen Sandhed, at jeg byggede Kasteller i Luften. Men jeg er vis paa, at disse Udsævelser tilige vare de første poetiske Arbejder, jeg gjorde Udkaat til. Jeg var imidlertid da saa langt fra enten at ville eller at kunne skrive Vers, som en Sprædebase er det fra at sye sine egne Klæder. Min brusende Siel tillod mig ikke det maadelige Forsæt at ville besyngne Helte – jeg vilde selv være det. Vel skrev jeg i de Tider Nytaars og andre Leilighedsvers, fordi jeg maatte, og man roste dem, fordi man enten ikke vilde gøre mig mismodig, eller fordi man ikke forstod det bedre. Men efter dem at regne, som jeg endnu endeel Aar derefter har skrevet, maaske det have været en sand Jammer. Jeg skrev og latinske Vers, som vist have været fortreffelige; thi jeg stjal dem ved Hielp af Suetius, Weinichius, og andre, Ord for Ord fra Virgil, Horats, og de øvrige af Latiens beste Digttere. Og jeg havde alt længe, ikke just læst, men tyet disse Digttere, da jeg endnu havde det elendige Begreb om en Ode, at dens væsentligste Fuldkommenhed bestod i at være uforstaaelig, og overalt rigelig bestrøet med endeel mythologiske Ord, hvoraf Læseren ikke kunde fatte Meningen, uden ved Hielp af Lexicon. Havde jeg da inddrukket dette Begreb af Horats? Utroligt! Og dog er det vist, at jeg endnu rødmer naar jeg eftertænker den Upoetiskhed, hvormed jeg den Tid læste denne og de øvrige classiske Digttere. Langt fra, som siden efter en halv Snees Aars Forløb, da jeg af egen Tilboielighed begyndte at læse dem paa ny, langt fra, at føle deres fortryllende Skionheder, besto jeg da Flaccus med Afsky, maaske fordi han smigrede, men især fordi jeg efter min da værende Smag overalt fandt for lidet Handling, for faa eventyrlige Situationer, og for mange Ord i Oden. Virgil selv, den udødelige Virgil, læste jeg med Kiedsommelighed, fordi jeg hverken kunde lide hans Pius Æneas eller hans Fidus Achates og maaske fordi de Pensa, som man gav mig af hans Vers, at lære uden ad, vare for vidtløftige. Jeg er overbevist om, at mine Lærere, vare aldeles uskyldige i denne min besynderlige Feil. Jeg havde tvende, og de vare begge for brave Mænd, de havde formegen Indsigt, og for sund Smag, til at de enten ikke selv skulde have følt, eller ikke have anpriset mig Yndigheder, som det næsten er vanskeligt at oversee eller at være kold imod. Var det da Stupiditet hos mig selv? Det vil jeg ligesaa ugierne troe. Jeg bilder mig meget mere ind, at min Siel da var alt for virksom, alt for meget i Giering, til at blotte Tanker eller Billeder kunde berolige den; det var Handling, som den brændte efter. Jeg tænker, at for en god Digter, det er at sige, for en, der foruden sine Digttergaver, har en sund og moden Forstand, skulde det da have faldet ligesaa vanskeligt enten, at følge min alt for vilde Indbildnings-

kraft, eller at tilfredsstille mit alt for værne Hæerte, om han ellers havde holdt dette for Umagen værd; som det var mig selv umuligt enten, at finde Ord til mine Billeder, eller Velklang til det, jeg følte. Man bør, troer jeg, være nogenledes kold, for at kunne skildre sin Ild. Og mig kunde først Aar, og Erfaring, og Lidelser afkiøle til Skildrer. Jeg har maaskee talt alt for meget om mine Børneaar. Og dog kan jeg ikke slippe dem, førend jeg endnu har lagt til, at jeg fra mit trettende Aar af begyndte, ikke af frit Valg, men efter min Lærers Befaling, at forfatte adskillige smaa tyske Poesier, som ikke alene da forskaffede mig Rygte af en god Vensmager, men selv endnu blive omtalte med Bifald af Mænd, hvis Dem jeg skylder Høiagtelse. Blant andre et Stykke, Pantomimen kaldet, som jeg declamerede offentlig. Jeg veed ikke, hvor disse Strykker ere aflevne, og jeg har glemt dem indtil den sidste Tøddel. Men med al Agtelse for mine Velyndere være det sagt, at jeg har fundet senere Vers af mig, som slet ingen god Formodning give mig om hine; thi hvorfor skulde jeg have forverret mig?

Jeg kom til Høiskolen med et Begreb om Digtekunsten, som vore Erudite selv, og maaskee de allene ikke skulde blues ved. Jeg kjendte den ikke, jeg tiltroede mig ingen Evner dertil, og følgelig næsten foragtede jeg den. Paa min Digterliste var Klopstock og Kaalund begge anførte under det Bogstav K. Og næsten blusser jeg ved at tilstaae, at, dersom den første besad min større Agt, da havde han sit Rygte, meer end mig at takke derfor. Men hvad Under, at jeg ikke kjendte, ikke forstod denne Fortosningens sublime Sanger; da jeg, som sagt, hverken forstod eller kjendte min egen Siel: dov og kold imod Citarens melodiske Tøner, havde denne allerede længe lydet efter Trompetens vilde Klang, og de Under-spaaende Krigsraab, som da naaede os fra Elvens og fra Moldanens Brædde. Mit hele Hæerte hængte ved de store Handlinger, ved de høie Dyder, ved de ynkelige, de skrekkelige, de underfulde Optin, hvormed min Indbildningskraft utrættelig udfyrdede Rygtet. Det traf sig saa, at visse Omstændigheder snart næsten tvang mig derhen, hvor min egen Tilboielighed alt længe havde lokket mig. Da jeg var femten Aar, blev jeg Krigsmand, i det stadige Haab, snart at give vore Skualdre nok at bestille. Hvilke opløftende Dromme, hvilke henrivende Billeder opfyldte ikke da min drukne Siel! Havde jeg dem kun paa Prent saaledes, som jeg da følte dem, man vilde vist tilstaae mig, at der var Poesie skjult deri, eller i det mindste en Geist deraf, hvorom man kunde haabe, at den da vilde ytre sin Virkning, naar den fik Rum, og Luft, og Tid dertil. Erfaring, den mægtige Erfaring adspredede snart den største Deel af de romantiske Dunster, som da qvalte den. Et